

ingediend op **1803** (2022-2023) – Nr. 1
27 juli 2023 (2022-2023)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Tinne Rombouts, Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer,
Maaïke De Rudder en Brecht Warnez

over een structureel jeugdinfrastructuurbeleid

Inleiding

Vlaanderen is terecht trots op het succes van zijn jeugdwerk. Maar er is geen jeugdwerk zonder jeugdinfrastructuur, want die vormt de uitvalsbasis voor de activiteiten ervan. Jeugdinfrastructuur creëert immers identiteit en zorgt voor geborgenheid en een sociaal weefsel. De verhuur van die infrastructuur aan andere (jeugd)organisaties zorgt bovendien ook voor inkomsten en voor het ontwikkelen van extra competenties bij de jongeren. Kwaliteitsvolle jeugdinfrastructuur is bijgevolg cruciaal voor de bestaanszekerheid van het jeugdwerk in Vlaanderen: die infrastructuur moet niet alleen veilig en duurzaam, maar ook gebruiksvriendelijk en kindvriendelijk zijn.

Het jeugdwerk heeft immers ook een groot potentieel als aanjager van de klimaattransitie. Want zelfs al is de werkelijke CO₂-besparing door de vervanging van het verouderde patrimonium misschien beperkt, dan nog liggen er heel veel kansen op andere domeinen. Jeugdwerk is – net als cultuur – namelijk een plek om te leren en te ervaren, een plek voor publieke dialoog en vooral voor verbeelding. Daarom is het belangrijk om het thema jeugdinfrastructuur ruim te benaderen. Het biedt immers inhoudelijke en sociale kansen voor de werking van de jeugdorganisaties door te werken aan biodiversiteit, energiedelen, waterrecuperatie en -delen, ont-harding, cogebruik van ruimten enzovoort.

Dat was ook aanleiding voor De Ambrassade om samen met de jeugdbewegingen en Formaat op 24 maart 2023 een inspiratiedag te organiseren waarop de resultaten van 'Het lokalenonderzoek 2022'¹ en een praktijkgericht onderzoek 'Waar waren we gebleven? Open jeugdwerk na corona' in opdracht van Formaat² werden voorgesteld, en inspirerende praktijken en experts aan bod kwamen die toonden hoe de talrijke uitdagingen kunnen worden omgezet in concrete daden.

De Vlaamse Jeugdraad schreef op eigen initiatief het zeer omvangrijke 'Advies 2304'³ over de lokale jeugdinfrastructuur. De Jeugdraad benadrukt daarin dat de afgelopen twee jaren heel waardevolle stappen werden gezet om een inhaalbeweging te realiseren. Onder meer via het relanceplan werd met een historische investering in jeugdinfrastructuur een inhaalbeweging ingezet.⁴ Tegelijk wordt gewezen op de noden die blijven bestaan, in het bijzonder op lokaal niveau.

Met deze conceptnota voor nieuwe regelgeving willen de indieners het dossier jeugdinfrastructuur hoger op de politieke agenda plaatsen. De komende jaren zullen alle beleidsniveaus dat dossier ter harte moeten nemen. Er bestaat immers niet één zalmakende magische toveroplossing. Daarom bespreken de indieners in deze conceptnota een gereedschapskoffer vol instrumenten en hulpmiddelen met mogelijke oplossingen. In deze conceptnota wordt met jeugdinfrastructuur⁵ verwezen naar alle plekken waar kinderen spelen en elkaar in hun vrije tijd onder één dak ontmoeten. Daarbij wordt meteen gedacht aan jeugdwerkinfrastructuur voor georganiseerd jeugdwerk, zoals jeugdlokalen, jeugdhuizen, jeugdlogies enzovoort. Maar tot de jeugdinfrastructuur behoren ook de plekken in al hun diversiteit waarvan kinderen en jongeren die niet verbonden zijn aan een organisatie, gebruikmaken en er vaak een tweede thuis vinden: jeugdcentra, repetitieruimten, workshopplekken, vergaderzalen, fuiflocaties enzovoort. In heel Vlaanderen

¹ KSA, KLJ, Scouts en Gidsen Vlaanderen, Chirojeugd Vlaanderen en FOS Open Scouting, 2022, 'Het lokalenonderzoek 2022' (<https://ambrassade.be/nl/nieuws/de-resultaten-van-het-lokalenonderzoek>).

² Formaat, 2021, 'Waar waren we gebleven? Open jeugdwerk na corona' (<https://ambrassade.be/nl/nieuws/waar-waren-we-gebleven-open-jeugdwerk-na-corona>).

³ <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/adviezen/jeugdwerkinfrastructuur>.

⁴ <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/vlaamse-regering-investeert-30-miljoen-euro-jeugdinfrastructuur>.

⁵ De indieners van deze conceptnota hanteren dezelfde definitie van jeugdinfrastructuur als de Vlaamse Jeugdraad in zijn advies 'Lokale Jeugdinfrastructuur' van 29 maart 2023.

maken zo wekelijks meer dan één miljoen kinderen en jongeren op meer dan vierduizend locaties⁶ gebruik van jeugdinfrastructuur.

Het belang van laagdrempelige en toegankelijke jeugdinfrastructuur werd ook benadrukt in de aanbevelingen die het Maatschappelijk Relancecomité formuleerde tijdens de coronapandemie: "Creëer meer informele plekken van ontmoeting, die laagdrempelig en toegankelijk zijn, zoals buurthuizen, jeugthuizen, OverKop-huizen, enzovoort."⁷

Het gaat in deze conceptnota dus niet over de even belangrijke plek waar kinderen en jongeren recht op hebben in de openbare ruimte.

Deel 1: huidige situatie en context

1. Subsidiëring van het jeugdtoerisme: historische achtergrond

De eerste vormen van jeugdinfrastructuur die door de Belgische overheid op ondersteuning konden rekenen, zijn de jeugdverblijfcentra. Dat is historisch te verklaren: jongeren een plek bieden waar ze alleen of in groep op kamp of op vakantie konden gaan, was in het naoorlogse België een belangrijke beleidsdoelstelling. Mutualiteiten en jeugdbewegingen organiseerden gesubsidieerde vakanties om kinderen en jongeren te laten bekomen van de oorlogsellende. Voor de bouw van die zogenaamde jeugdhemen kon op subsidies worden gerekend.

Dergelijke jeugdverblijfcentra werden voor het eerst door de Vlaamse overheid gesubsidieerd in 1984 op basis van het decreet van 27 november 1984 houdende de erkenning en subsidiëring van jeugdverblijfcentra. Op dat moment kwamen 39 centra voor een toelage in aanmerking. Dat aantal steeg geleidelijk tot 71 in 2003, bijna een verdubbeling. Sindsdien is het aantal gesubsidieerde centra verder toegenomen. In 2016 werden er in totaal 225 jeugdverblijfcentra gesubsidieerd. Heel wat van die jeugdverblijfcentra fungeren ook als jeugdlokaal voor de wekelijkse werking van een lokale jeugdbeweging. Op die manier konden heel wat jeugdlokalen met een bovenlokale werking (doordat ze tijdens de weekends en vakanties verhuurd werden aan collega-jeugdgroepen) op infrastructuursubsidies rekenen voor bouw- en verbouwprojecten.

In het decreet van 1984 telde niet alleen het aantal gerealiseerde overnachtingen van jeugdgroepen mee voor de puntentelling (en dus subsidieverdeling), maar ook het aanbod aan diensten en infrastructuur. In het decreet van 3 maart 2004 en het daaropvolgende gelijknamige decreet van 6 juli 2012 houdende de subsidiëring van hostels, jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme wordt de werkingssubsidie uitsluitend berekend op basis van het aantal overnachtingen van het jeugdwerk. Alleen voor de toekenning van de personeelssubsidies worden de aard van de dienstverlening en de grootte van het domein nog mee in aanmerking genomen.

In de loop van 2010 en 2011 werd de regelgeving geëvalueerd in de beleidswerkgroep Jeugdtoerisme, die bestond uit de toenmalige afdeling Jeugd, Toerisme Vlaanderen en vertegenwoordigers uit de sector, met het oog op een herziening van het decreet van 3 maart 2004. Vanaf 2014 worden de verschillende jeugdverblijfcentra en hostels in Vlaanderen gesubsidieerd op basis van het decreet van 6 juli 2012 en het besluit van de Vlaamse Regering van 8 maart 2013 betreffende de subsidiëring van hostels, jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme.

⁶ Momenteel zijn er vierduizend locaties geregistreerd in de databank Jeugdmaps, maar wellicht worden er nog meer locaties gebruikt, waaronder bijvoorbeeld jeugdlogies.

⁷ <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/37581>.

Het decreet van 6 juli 2012 is nauw verbonden met het decreet van 18 juli 2003 betreffende de verblijven en verenigingen die een werking uitoefenen in het kader van 'Toerisme voor Allen'. Eerst moet een erkenning van sociaal-toeristisch verblijf verkregen worden bij Toerisme Vlaanderen en een label van jeugdverblijfcentrum type A, B, C of hostel. Een erkend jeugdverblijfcentrum kan vervolgens bij Toerisme Vlaanderen infrastructuursubsidies aanvragen of kan bij het Departement Cultuur, Jeugd en Media een werkingssubsidie en eventueel ook een personeelssubsidie aanvragen.

Ook al had die regelgeving de beste bedoelingen, echt klantvriendelijk voor de jeugdorganisaties en jeugdverblijven was ze in de praktijk niet. In 2016 werd daarom een onderzoeks- en evaluatietraject gestart voor het decreet van 6 juli 2012 en het decreet van 18 juli 2003.⁸ Als conclusie van dat evaluatietraject bezorgde het Departement Cultuur, Jeugd en Media een knelpuntennota aan de toenmalige minister van Jeugd Sven Gatz⁹, die werd voorgelegd aan de Vlaamse Regering met het oog op een vernieuwd decreet over jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme in de volgende zittingsperiode. Het debat werd ook in het Vlaams Parlement gevoerd, onder meer via de conceptnota voor nieuwe regelgeving van Vera Jans, Johan Verstreken, Karin Brouwers, Tinne Rombouts, Cindy Franssen en Ward Kennes betreffende een toekomstgericht beleid voor Toerisme voor Allen (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 913/1-3).

Tijdens de zittingsperiode 2019-2024 gingen minister van Toerisme Zuhail Demir en minister van Jeugd Benjamin Dalle aan de slag met die aanbevelingen. Het vernieuwde Logiesdecreet (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1028/6) van 2022 vormt voortaan de basis voor de erkenning van alle types logies. Daarmee kwamen twee decreten in de plaats van drie, en werd ingespeeld op de vraag tot vereenvoudiging van de regelgeving. Het decreet 'Toerisme voor Allen' werd opgeheven en is dus niet langer de basis voor een erkenning als jeugdverblijf. Jeugdverblijven waren immers nog de enige logiesvorm die erkend werd via het decreet 'Toerisme voor Allen'. De hostels werden al eerder 'overgedragen' naar het Logiesdecreet. Het vernieuwde Logiesdecreet bevat wel een aparte categorie voor jeugdverblijven en hostels. Daarnaast werd ook het decreet Jeugdverblijven (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1086/5) in 2022 grondig gewijzigd. Op het vlak van subsidievoorwaarden zorgt dat vernieuwde decreet voor een duidelijke versterking van de focus op jeugd en een verhoging van de overnachtingscapaciteit met een aantal nieuwe criteria zoals de verhoging van het minimumpercentage aan overnachtingen van kinderen en jongeren, het meenemen van overnachtingen in tentplaatsen op het domein enzovoort. Daartegenover staat een financiële opwaardering van de oude, veelal symbolische jaarlijkse subsidiebedragen. Ten slotte krijgen de ondersteuningsstructuren een duidelijk afgebakende en meer uitgebreide taakstelling die inspeelt op de vraag naar een lerend netwerk, expertise- en kennisdeling en meer concrete samenwerkingsverbanden.

Beide bevoegdheidsdomeinen, respectievelijk via het agentschap Toerisme Vlaanderen en het Departement Cultuur, Jeugd en Media, trekken ook jaarlijks investeringssubsidies uit voor jeugdinfrastructuur. De focus ligt op dezelfde prioriteiten (onder meer brandveiligheid en energiezuinigheid), met dus meer nood aan afstemming. Op die manier werden de besluiten van de Vlaamse Regering die deze subsidies regelen, op elkaar afgestemd en is er meer duidelijkheid op het terrein over bij welke instantie men voor welke subsidie terecht kan.¹⁰ Dat is een eerste serieuze stap in de richting van vereenvoudiging.

⁸ Onderzoeksoopdracht 'Evaluatie decreet jeugdverblijfcentra' (oktober 2017), uitgevoerd door Idea Consult in opdracht van het Departement Cultuur, Jeugd en Media (VR 2018 2007 MED.0306/2).

⁹ 'Knelpuntennota inzake evaluatie decreet van 6 juli 2012 houdende subsidiëring van hostels, jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme', opgesteld door het Departement Cultuur, Jeugd en Media in opdracht van minister Sven Gatz (VR 2018 2007 MED.0306/4).

¹⁰ <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur-en-jeugdinfrastructuur/investeringssubsidies/investeringssubsidies-sectorale-prioriteiten>.

In het beleidsdomein Toerisme werden middelen uit het Vlaams Klimaatfonds (VKF) ter beschikking gesteld ter ondersteuning van energiebesparende werkzaamheden en aankopen in toeristische logies. Toerisme Vlaanderen geeft jaarlijks subsidies aan toeristische logies voor infrastructuurprojecten. Met de logiessubsidieoproep 2023 wil de Vlaamse Regering inzetten op het energiezuiniger maken van toeristische logiesuitbatingen. De Vlaamse Regering besliste daarom om 1 miljoen euro uit het VKF toe te voegen aan de middelen van Toerisme Vlaanderen voor energiebesparende werkzaamheden in toeristische logies.

Concreet houdt dat in dat van 3 april tot en met 31 juli erkende jeugdverblijven een subsidie kunnen aanvragen voor energiebesparende werkzaamheden of aankopen, en voor werkzaamheden die tegemoetkomen aan de nieuwe en specifieke brandveiligheidsnormen of die gericht zijn op duurzaamheid. Jeugdverblijven hebben de voorbije maanden de druk op de betaalbaarheid gevoeld door de stijgende energieprijzen, de indexering in het algemeen en ook de vernieuwde brandveiligheidsnormen in het Logiesdecreet, waarin ze nu zijn opgenomen. Om tegemoet te komen aan de noden van de uitbaters trekt Toerisme Vlaanderen in 2023 een subsidie uit voor jeugdverblijven die op 31 december 2022 erkend waren en dat nog steeds zijn. De subsidie bedraagt tot 60 procent van de kosten.

De volgende werkzaamheden en aankopen komen voor een subsidie in aanmerking:

- energiebesparende werkzaamheden en aankopen: alleen in geval van renovatie en vernieuwbouw, niet voor nieuwbouw;
- werkzaamheden en aankopen die nodig zijn om te voldoen aan de specifieke brandveiligheidsnormen van het Logiesdecreet;
- werkzaamheden en aankopen in het kader van duurzaamheid.

Naar aanleiding van de coronacrisis en de aanbevelingen van het Maatschappelijk Relancecomité werden in het relanceplan Vlaamse Veerkracht bovendien bijkomende investeringen opgenomen voor jeugdinfrastructuur van jeugdverenigingen die een bovenlokale werking hebben. In totaal werd een historische investering van meer dan 30 miljoen euro gerealiseerd. Die werd niet alleen ingezet om bestaande investeringen te versterken, maar ook om de mogelijkheden voor jeugdverenigingen en lokale besturen te verbreden. Het gaat voornamelijk om de projectoproep kwaliteitsvolle basisinfrastructuur, met drie specifieke focusgebieden. Daarnaast werd ook extra ingezet op gratis energiescans en de realisatie van quick wins.¹¹

Tot slot verstrekte de Vlaamse Regering een eenmalige energiesubsidie van 3,14 miljoen euro aan de jeugdsector om de hoge energiekosten te helpen dragen. De steun ging naar erkende jeugdverenigingen (Vlaams en bovenlokaal), en ook naar de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme, hostels en jeugdverblijven. Heel wat jeugdorganisaties en jeugdverblijven gaven aan het moeilijk te hebben om de hoge energiefacturen te betalen. De Vlaamse Regering wilde met die extra steun vermijden dat de kostprijs om aan activiteiten deel te nemen zou stijgen en ervoor zorgen dat het jeugdwerk toegankelijk blijft voor iedereen.

2. Meten is weten: inventariseren en bevragen

Om een coherent en duurzaam infrastructuurbeleid te kunnen voeren is het noodzakelijk om een volledig overzicht te hebben van de bestaande infrastructuur. Daarbij zijn zowel de ligging en omgeving als de conditie en het eigenaarschap van de gebouwen bepalend voor de kwaliteit en de toekomst van de infrastructuur.

Op dit moment is alleen de databank van Jeugdmaps beschikbaar, die door Mediaraven en De Ambassade werd opgericht. In 2021 nam het Departement Jeugd, Cultuur en Media het onderhoud van de website en de databank van Jeugdmaps over. De databank bevat gegevens over jeugdwerkorganisaties, jeugdruimten en

¹¹ <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur-en-jeugdinfrastructuur/energiescans-en-quick-wins-jeugdinfrastructuur>.

jeugdlokalen, en wordt jaarlijks geüpdatet door het jeugdwerk en de gemeenten. Momenteel zijn er vierduizend locaties geregistreerd in Jeugdmaps, maar in de praktijk zijn er nog meer gebouwen waar kinderen en jongeren en hun organisaties gebruik van maken.

In het relanceprogramma Vlaamse Veerkracht werd daarom een project opgenomen om de culturele en jeugdinfrastructuur te inventariseren. In een eerste fase (oplevering vermoedelijk eind 2023) wordt gewerkt aan het creëren van een basisinventaris en enkele eerste gebruikerstools. Dat project is dus de eerste stap in een langer proces. Binnen de huidige scope wordt gekeken of de belangrijke referentiedatabanken, een aantal sectorale databanken (onder meer Jeugdmaps en, Kampas van de centra voor jeugdtoerisme) kunnen worden gekoppeld aan bestaande kenniswebsites (jeugdlokalen.be, opkamp.be). Een eerste businesscase die in het vooronderzoek werd gedefinieerd, wordt binnen de scope van dat project gerealiseerd. Het project zal een solide basis vormen waarop in de komende beleidsperiodes kan worden verder gewerkt om een inventaris te realiseren die een hoge dekking bereikt voor infrastructuurdata en die data ook beter beschikbaar maakt, zowel voor de overheid als voor de sector. Op een dergelijke portaalsite kunnen geïnteresseerden dan informatie over jeugdinfrastructuur terugvinden en krijgen ze meteen ook relevante informatie over bijvoorbeeld brandveiligheid, kampvuren, toeristenbelasting enzovoort.

Een vergelijkbaar project in de sportsector – het Globaal Sportinfrastructuurplan Vlaanderen – heeft immers aangetoond dat een correcte inventaris, met inbegrip van de detectie van de ‘witte vlekken’ noodzakelijk is bij de uitbouw van een coherent bovenlokaal infrastructuurbeleid met duidelijke criteria waaraan nieuwe bovenlokale infrastructuur moet voldoen om in aanmerking te komen voor subsidies vanuit de Vlaamse overheid. Ook voor het lokale infrastructuurbeleid kan een dergelijke inventaris gebruikt worden. Op dit moment ontbreekt het in de meeste gemeenten en steden immers ook aan een goed overzicht van de beschikbare jeugdinfrastructuur en de staat waarin die zich bevindt.

Binnenkort wordt ook het digitale Verenigingsloket gelanceerd.¹² Op dit moment is het nog niet duidelijk of die nieuwe tool ook bruikbare informatie over jeugdinfrastructuur zal kunnen verzamelen zoals de Vlaamse Jeugdraad in zijn advies bepleit. De indieners van deze conceptnota delen de bezorgdheid van de jeugdsector om de administratieve druk op lokale jeugdverenigingen daarbij zo minimaal mogelijk te houden.

Naast een globale inventarisering is ook een bevraging van de gebruikers van de jeugdinfrastructuur noodzakelijk om de wensen en behoeften in kaart te brengen. In april 2022 gaven 928 groepen van Chiro, KSA (Katholieke Studentenactie), KLJ (Katholieke Landelijke Jeugd), Scouts en Gidsen Vlaanderen en FOS Open Scouting (FOS: Federatie voor Open Scoutisme) hun mening over de staat van hun lokalen in het lokalenonderzoek. De resultaten van die bevraging werden voorgesteld tijdens de inspiratiedag over jeugdinfrastructuur van De Ambrassade op 24 maart 2023.

¹² <https://www.vlaanderen.be/verenigingsloket>.

In het onderstaande schema¹³ staan de belangrijkste vaststellingen.

Bij de verschillende jeugdbewegingen komen dezelfde pijnpunten naar boven. Er is geen verschil tussen de jeugdbewegingen onderling en de provincies. De volgende zaken komen overal even sterk terug:

- De ruimte die beschikbaar is voor zowel leden als materiaal, is vaak niet voldoende.
- Er is weinig tot geen isolatie aanwezig en de gebouwen zijn in slechte staat waardoor er een hoog energieverbruik is en de lokalen moeilijk op te warmen zijn.
- De veiligheid zowel op vlak van hygiëne (keuken en sanitair) als op vlak van infrastructuur (instortingsgevaar, brandgevaar) baart zorgen.
- De relatie met de gemeente of met andere belanghebbenden speelt een grote rol.

Ook Formaat, de Vlaamse federatie van open jeugdwerk, hield een praktijkgericht onderzoek: 'Waar waren we gebleven? Open jeugdwerk na corona'. Daarin worden de meest prioritaire werven in de nasleep van de coronacrisis blootgelegd en worden aanbevelingen geformuleerd over open jeugdwerk (jeugdhuizen, jeugdcentra, jongerenontmoetingscentra enzovoort) en hun infrastructuur, en de relatie met het lokale bestuur. Het succes van een open jeugdwerkinitiatief hangt immers vaak samen met de aanwezigheid van een geschikte, kwaliteitsvolle infrastructuur, want ook voor initiatieven zonder een eigen vaste plek is het van belang om (tijdelijk) te kunnen gebruikmaken van een gebouw.

Om een structureel jeugdinfrastructuurbeleid te kunnen voeren moeten initiatiefnemers niet alleen beschikken over de data (inventaris en monitoring) en informatie over de noden (bevraging), maar moeten ze ook en vooral inzicht krijgen in hoe de jeugdinfrastructuur in die vaak slechte toestand is terechtgekomen. Daarbij hebben een aantal factoren een versterkend effect gehad en dus een negatieve vicieuze cirkel in gang gezet.

Lokale jeugdorganisaties hebben zelf vaak een beperkte financiële draagkracht om voor de nodige investeringen in hun infrastructuur te zorgen. Meestal zijn ze ook geen eigenaar van het gebouw en is er discussie over wat al dan niet onder eigenaarsverplichtingen valt. Veel jeugdlukalen zijn eigendom van kerkfabrieken, parochiale vzw's of andere kerkgerelateerde organisaties, die meestal ook niet over de nodige financiële middelen beschikken om de door hen verhuurde of in erfpacht gegeven lokalen in optimale toestand te houden.

De landelijke koepels zoals Chiro, KSA, Scouts en Gidsen, KLJ enzovoort kunnen uiteraard rekenen op subsidies van de Vlaamse overheid voor hun werking, maar die dienen niet om te investeren in de infrastructuur van hun lokale groepen. De koepels ondersteunen hun groepen die bouwplannen hebben wel met praktische informatie en vorming, en wijzen hen ook de weg¹⁴ naar de subsidies die Vlaanderen verstrekt voor bovenlokale infrastructuur (zie verder voor dat overzicht). Ze komen ook samen in de beleidswerkgroep Jeugdinfrastructuur om de noden te bespreken en acties op poten te zetten ter ondersteuning van hun lokale groepen.

¹³ <https://ambassade.be/nl/nieuws/de-resultaten-van-het-lokalenonderzoek>.

¹⁴ www.jeugdlukalen.be.

Lokale besturen zijn niet langer verplicht om een lokaal jeugdbeleidsplan (inclusief hun investeringen in jeugdinfrastructuur) op te stellen. Of lokale besturen een jeugdinfrastructuurbeleid uitbouwen, is dus hun verantwoordelijkheid. Maar daarvoor ontbreekt het in Vlaanderen wel aan een duidelijk beeld over hoeveel lokale besturen investeren in jeugdinfrastructuur en welk beleid ze daarvoor ontwikkelen.

De vrijetijdsmonitor¹⁵ biedt heel wat indicatoren over jeugdinfrastructuur, meer specifiek de derde tot en met de achtste indicator in de lijst. Jammer genoeg is de informatie voor de indicator 'aantal gebouwen en buitenruimtes voor de jeugd' (bron: Jeugdmaps) nog niet beschikbaar.

Op basis van de gegevens uit het lokalenonderzoek van de jeugdbewegingen in 2022 en de vergelijking met het lokalenonderzoek van 2009 kan worden vastgesteld dat de meerderheid van de lokale groepen de inspanningen, investeringen en ondersteuning van hun lokaal bestuur de voorbije dertien jaar als onvoldoende beoordeelt:

"In onze gemeente wordt er een goed lokalenbeleid gevoerd" ¹⁶	
9,46%	--> Helemaal niet akkoord
20,36%	--> Niet akkoord
34,46%	--> Twijfel
29,46%	--> Akkoord
6,25%	--> Helemaal akkoord

Wat zeker ook een negatieve impact heeft gehad, zijn de stijgende kosten voor bouwen en renoveren, gekoppeld aan de stijgende verwachtingen van ouders en de samenleving over hoe een kwaliteitsvol en veilig jeugdlokaal er moet uitzien. Het stijgende aantal leden stelt veel groepen voor een bijkomende uitdaging om in extra ruimte te voorzien.

De toegenomen diversiteit in het jeugdwerk en de jeugdwerkactiviteiten vergt een grotere diversiteit in ruimte en plekken. Een jeugdlokaal dat uitsluitend gebruikt wordt door één jeugdgroep gedurende enkele uren per week is niet langer vanzelfsprekend, zowel qua ruimtegebruik als qua kostenstructuur. Het stelt lokale besturen voor grote uitdagingen om voor elke jeugdvereniging een volwaardig eigen lokaal ter beschikking te stellen. Ruimte delen en cogebruik lijken een oplossing te bieden, maar dat heeft wel een impact op de eigenheid van jeugdgroepen die 'hun eigen plekje' vorm willen geven.

Daarbovenop komen de gestegen energiekosten en de postpandemieregels voor ventilatie, waardoor heel veel groepen zijn gaan nadenken over het verduurzamen van hun infrastructuur.

Op basis van de cijfers van het lokalenonderzoek gaat liefst 40,5 procent van de jeugdwergroepen hun infrastructuur bouwen of verbouwen. Daarbovenop wil nog eens 24,3 procent verbouwen, maar is die verbouwing voor hen onbetaalbaar. In totaal wil dus liefst 64 procent van de jeugdwergroepen verbeteringen aan hun gebouw aanbrengen.

Op basis van die cijfers met betrekking tot de lokalen van jeugdbewegingen en op basis van de voorgaande onderzoeken maakte de Vlaamse Jeugdraad in zijn advies een cijfermatige inschatting: "In totaal worden aan zo'n 2800 (!) gebouwen

¹⁵ <https://www.vlaanderen.be/vrijetijdsmonitor/nl/alle-themas/infrastructuur>.

¹⁶ KSA, KLJ, Scouts en Gidsen Vlaanderen, Chirojeugd Vlaanderen en FOS Open Scouting, 2022, 'Het lokalenonderzoek 2022' (<https://ambassade.be/nl/nieuws/de-resultaten-van-het-lokalenonderzoek>).

verbouwingen of bouwprojecten gepland of als nodig ingeschat. Dat is goed voor een bedrag tussen de 280.000.000 (kleine verbouwing tot 100.000 euro) en 1,4 miljard euro (nieuwbouw / grote verbouwing tot 500.000 euro) dat vandaag nodig zou zijn om alle jeugdinfrastructuur in orde te krijgen voor 1 miljoen kinderen en jongeren.” (bron: <https://ambrassade.be/nl/attachments/view/jeugdinfrastructuur%20met%20toekomst>).

De aanzienlijke en terechte investeringen in het verenigingsleven van kinderen en jongeren die hierboven werden geschetst, vergen een collectieve en planmatige aanpak. Niet investeren zal immers op langere termijn nog meer kosten door de stijgende bouwkosten en de oplopende energiekosten in de verouderde lokalen.

Een financiële investering van die omvang moet daarom op een doordachte manier aangepakt worden. De Vlaamse Jeugdraad stelt dat duidelijk in zijn advies: “Meer dan een miljoen kinderen en jongeren in Vlaanderen komen op die plekken spelen, muziek maken, sporten, ze gaan er uit en ontmoeten elkaar. Net door die diversiteit aan plekken en gebruiksfuncties zijn de verenigde krachten van verschillende beleidsdomeinen nodig en moet de Vlaamse overheid dus transversaal investeren in jeugdinfrastructuur. Dat vraagt meer dan een masterplan, dat vraagt een structureel Vlaams jeugdinfrastructuurbeleid dat de visie en ambities uitzet voor de komende jaren, over legislaturen heen. Een infrastructuurbeleid dat ook lokaal samen met het jeugdwerk wordt vertaald in lange termijn plannen, investeringen en ondersteuning.”

De indieners willen in deze conceptnota alvast een aanzet geven voor een structurele aanpak van het jeugdinfrastructuurbeleid. Want zoals de Vlaamse Jeugdraad in zijn advies terecht stelt: “De toekomst van jeugdruimte is gedeeld, duurzaam en kwalitatief te gebruiken door kinderen, jongeren en hun organisaties, door scholen, sportorganisaties en het brede verenigingsleven. Er zijn veel win-winsituaties uit te werken op maat van de lokale noden.”

3. Wat doet Vlaanderen nu al voor de jeugdinfrastructuur?

In punt 1 van dit eerste deel van de conceptnota is een overzicht opgenomen van de subsidies die in het kader van het jeugdtoerismebeleid bestaan voor jeugdverblijven. Vaak kunnen die subsidies ook worden aangewend voor jeugdinfrastructuur voor de reguliere wekelijkse activiteiten van lokale jeugdgroepen.

Hieronder staat een overzicht van de andere steunmogelijkheden die de Vlaamse overheid biedt.

3.1. Departement Cultuur, Jeugd en Media

Vanuit de bevoegdheid Jeugd subsidieert de Vlaamse overheid sinds 1998 via het Fonds Culturele Infrastructuur (FoCI) en sinds 2021 via het Departement Cultuur, Jeugd en Media de bouw, verbouwing, uitbreiding of aankoop van bovenlokale jeugdinfrastructuur. Maar wat is nu precies ‘bovenlokale’ jeugdinfrastructuur? De meeste jeugdinfrastructuur is immers ‘lokaal’, wat betekent dat ze gekoppeld is aan een lokale jeugdwerking, in eigendom van een lokaal bestuur of een lokale (parochie)gemeenschap. De bovenlokale uitstraling ervan wordt vaak gekoppeld aan het gebruik van die lokalen door groepen uit de regio of uit andere provincies.

Het Vlaams Klimaat- en Energiepact van 1 december 2016 bepaalt dat er in de beleidsvelden Jeugd en Cultuur wordt overwogen om energie-efficiëntie en CO₂-reductie te selecteren als een van de prioritaire ingrepen voor de subsidiëring van culturele en jeugdinfrastructuur. Jeugdwerkorganisaties kunnen daarbij intekenen op verschillende lijnen.

De Vlaamse Regering heeft in 2022 het subsidiereglement voor sectorale investeringen in cultuur- en jeugdinfrastructuur opnieuw gewijzigd. Na de invoering van de prioriteit 'energiezuinigheid' in 2017, tijdens de voorgaande wijziging van het reglement, kunnen organisaties die beschikken over bovenlokale cultuur- of jeugdinfrastructuur sinds 2022 een aanvraag indienen onder de prioriteit 'duurzaamheid'. De begunstigde organisaties worden ondersteund voor het nemen van duurzame maatregelen, voornamelijk voor energiebesparende ingrepen zoals isoleren en het vervangen van technieken, maar daarnaast ook voor maatregelen ter bevordering van het duurzaam en circulair grondstoffen- en materiaalgebruik, het (her)gebruik van water en de biodiversiteit op de site.

In 2023 werd het subsidiereglement voor strategische cultuur- en jeugdinfrastructuur opgemaakt. Het betreft grote infrastructuurprojecten waarvan de schaal van uitzonderlijke omvang is en de werking die er plaatsvindt, zich tot de hele Vlaamse Gemeenschap richt.

In 2018 lanceerde de Vlaamse Regering de renteloze energielening voor cultuur- en jeugdinfrastructuur, waarbij organisaties een lening kunnen opstarten bij het Participatiefonds Vlaanderen voor de plaatsing van fotovoltatische panelen en bijbehorende batterijinstallaties. Culturele en jeugdverenigingen die op Vlaams, provinciaal of lokaal niveau hun werking hebben binnen de beleidsthema's Cultuur en Jeugd, komen in aanmerking voor die energielening en kunnen voor de uitvoering van de opdracht gebruikmaken van de ondersteuning van het Vlaams Energiebedrijf (VEB). Een mogelijke verbreding van die energielening wordt momenteel onderzocht.

Sinds 2021 kunnen organisaties met jeugdinfrastructuur ook een aanvraag indienen voor gratis energieadvies bij Pulse Transitienetwerk vzw en wordt via Pulse extra ingezet op sensibilisering van de jeugdorganisaties.

In navolging van de aanbeveling van het Maatschappelijk Relancecomité werd in het relanceplan Vlaamse Veerkracht voor het jeugdbeleid eenmalig sterk geïnvesteerd in jeugdinfrastructuur. Onder meer investeringen in de eigen jeugdinfrastructuur, het versterken van bestaande subsidiereglementen en een verlenging van het project voor gratis energiescans maakten daar deel van uit. Daarnaast werd meer dan 11 miljoen euro geïnvesteerd in projecten die inzetten op kwaliteitsvolle basisinfrastructuur of op de jeugdvriendelijke inrichting van buurten en pleinen.

Uiteraard moet hier ook het Masterplan Jeugdkampen¹⁷ worden vermeld, dat op 24 juni 2022 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd. Dat plan omvat heel wat acties die het aantrekkelijker en eenvoudiger maken om een meerdaags aanbod voor alle kinderen en jongeren te organiseren. Wat jeugdverblijven betreft, zijn vooral de onderstaande acties relevant:

"Actie 1.2.a. We zorgen voor een goede monitoring van het aanbod en de vraag, waarbij maximale afstemming een gericht beleid kan ondersteunen. Er wordt rekening gehouden met bijzondere doelgroepen. We werken drempels weg, maken het aanbod zo toegankelijk mogelijk en zetten in op toeleiding naar het bestaand aanbod. Hiertoe wordt blijvend ingezet op samenwerking vanuit het jeugdwerk met Iedereen verdient vakantie.

Actie 1.2.c. We zorgen voor voldoende, kwalitatieve en diverse verblijfsaccommodaties door te investeren in bestaande en nieuwe infrastructuur van jeugdlogies. We investeren in duurzaamheid, toegankelijkheid, innovatie, multifunctionaliteit, gedeeld gebruik, brandveiligheid en modernisering van jeugdlogies. Dit gebeurt in samenspraak met de jeugdsector.

¹⁷ https://www.opkamp.be/nl/attachments/view/masterplan_tabel.

Actie 1.3.b. Inzetten op een meer praktische en gemeenschappelijke communicatie over werkings- en investeringssubsidiemogelijkheden met blijvende focus op digitalisering.

Actie 1.3.c. De impact van de toegankelijkheidsverordening op jeugdlogies wordt gemeten en eventuele knelpunten worden gedetecteerd. Bestaande websites met informatie over toegankelijkheid van jeugdlogies of jeugdlokalen worden geactualiseerd en geïntegreerd.”

3.2. Onderwijs

Recent heeft de Vlaamse Regering beslist dat schoolinfrastructuur die met subsidies van de Vlaamse overheid wordt gebouwd of verbouwd, voortaan moet worden opengesteld op grond van het door de Vlaamse Regering goedgekeurde Masterplan Scholenbouw 2.0. Het Vlaamse schoolgebouwenpatrimonium is erg omvangrijk, met een geschatte oppervlakte van 19,1 miljoen vierkante meter. De doelstelling van die verplichting is om de geïnvesteerde scholenbouwmiddelen zo efficiënt mogelijk in te zetten en zo goed mogelijk te laten renderen: “Er is een groeiende nood en vraag naar beschikbare ruimte voor verenigingen, initiatieven van lokale besturen, organisaties en inwoners. Het openstellen van schoolinfrastructuur biedt een antwoord op deze evoluties. In de praktijk is openstelling geen uitzonderlijke situatie meer. Er moet dan ook verdergegaan worden op die ingeslagen weg en beleidsmatig een principiële verplichting gehanteerd worden die wordt opgenomen in een decretaal kader. De instellingen voor gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs, de instellingen voor deeltijds kunstonderwijs en de instellingen voor het volwassenenonderwijs, zullen voortaan dus slechts beroep kunnen doen op de investeringsmiddelen van AGION en het GO! voor de aankoop, nieuwbouw en renovatie van schoolinfrastructuur, als deze infrastructuur wordt opengesteld voor derden volgens de decretale bepalingen. De openstelling betreft ruimten en gebouwonderdelen die zich in alle redelijkheid kunnen lenen tot openstelling na de schooluren.”¹⁸

Concreet betekent dit dat nieuwe bouw- en verbouwprojecten van meer dan 400 vierkante meter onder de toepassing van die nieuwe verplichting zullen vallen. Het schoolbestuur beslist zelf over de concrete invulling en de voorwaarden waaraan de activiteiten van die derden of externe partners moeten voldoen. Het kan daarbij rekening houden met de eigen onderwijsvisie, lokale behoeften en de geografische context. Die nieuwe verplichting biedt zeker kansen aan jeugdorganisaties om in gesprek te gaan met schoolbesturen over het gedeelde gebruik van onderwijsinfrastructuur.

Deel 2: nieuwe regelgeving en beleidsvoorstellen voor een structureel jeugdinfrastructuurbeleid

1. Europees en federaal: btw-tarief naar 6 procent

Voor onderwijsinfrastructuur hanteert de overheid een uniform btw-tarief van 6 procent. Bij de vrijstelling voor betaling van de onroerende voorheffing heeft het Vlaams Parlement jeugdwerk gelijkgeschakeld met onderwijs omdat ze beide educatieve activiteiten organiseren. Een analoge motivering zou het btw-tarief voor de bouw en verbouwing van jeugdinfrastructuur ook op 6 procent kunnen vastleggen, al zullen ook de eventuele ongewenste neveneffecten onderzocht moeten worden.

¹⁸ Nota aan de Vlaamse Regering, VR 2023 0206 DOC.0652/1.

2. Vlaams jeugdinfrastructuurbeleid

2.1. Een Vlaams masterplan voor jeugdinfrastructuur

Alles begint met een goed plan. Ook de Vlaamse overheid moet dus in nauwe samenwerking met de jeugdsector een masterplan voor jeugdinfrastructuur uitwerken. Een dergelijk plan kan net als het Masterplan Bivakplaatsen (2016) en het Masterplan Jeugdkampen (2022) over de beleidscycli heen een coherente financiële en inhoudelijke inhaalbeweging lanceren voor kwaliteitsvolle en duurzame jeugdinfrastructuur. Ook de flankerende beleidsdomeinen zoals Onderwijs, Toerisme, Omgeving, Opvoeden, Sport enzovoort moeten daarbij betrokken worden. Een dergelijk masterplan zal de lokale besturen ook in staat stellen om hun subsidiebeleid erop af te stemmen en op die manier een deel van de kosten voor het lokaal jeugdwerk op zich te nemen.

2.2. Inventaris en monitoring

De inventaris van de jeugdwerkinfrastructuur die door het relanceproject is opgestart, moet tijdens de komende zittingsperiode consequent verder worden uitgebouwd. Maar een dergelijke inventaris moet ook up-to-date gehouden worden via een terugkerende driejaarlijkse monitoring in nauwe samenwerking met de jeugdwerkorganisaties. Het is immers essentieel voor de minstens vierduizend jeugdlokalen dat hun actuele situatie wordt opgevolgd en verbeterd. Monitoring laat toe om bepaalde problematieken op te sporen en gericht aan te pakken met de instrumenten die de Vlaamse overheid ter beschikking heeft en om de lokale besturen te sensibiliseren over hun aandeel. Door die monitoring in de toekomst te koppelen aan een online opvolgtool voor jeugdwerkinfrastructuur zoals 'een lokalenvisum' wordt een win-winsituatie gecreëerd voor het jeugdwerk en de beleidsmakers. Op basis van een dergelijke kwalitatieve meting en van degelijk onderzoek kan Vlaanderen, samen met de jeugdwerkorganisaties en lokale besturen, een duurzame langetermijnvisie uitbouwen op kwaliteitsvolle jeugd(werk)-infrastructuur.

2.3. Eén Vlaams digitaal loket

Wie informatie zoekt over het bouwen of verbouwen van jeugdlokalen, loopt al snel verloren in een wirwar van subsidiemogelijkheden, brandveiligheidsverplichtingen, milieunormeringen, klimaatmaatregelen enzovoort. De Vlaamse overheid kan een faciliterende rol op zich nemen door één Vlaams digitaal loket als aanspreekpunt te installeren waar zowel alle verenigingen als ook lokale besturen met infrastructuurplannen en subsidieaanvragen terecht kunnen. Mogelijk kan het digitale Verenigingsloket die opdracht op termijn op zich nemen. Het is de verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid om de backoffice van een dergelijk loket zo klantvriendelijk mogelijk te organiseren, want het is niet de verantwoordelijkheid van de organisaties om de weg te zoeken in het doolhof van regelgeving (ook federale) en subsidiemogelijkheden. Uit het lokalenonderzoek bleek immers duidelijk dat ruim 30 procent van de jeugdgroepen onvoldoende kennis heeft en dus behoefte heeft aan coaching en technisch advies, bijvoorbeeld op het vlak van ecologische keuzes.

In dat verband is het zinvol om bijvoorbeeld te wijzen op het renovatiebeleid voor niet-residentiële gebouwen die van statuut veranderen. Als een al bestaand recht van opstal of een bestaande erfpacht van een niet-residentiële gebouw of een niet-residentiële eenheid louter wordt verlengd tussen dezelfde partijen, valt dat gebouw of die eenheid niet binnen het toepassingsgebied van de renovatieverplichting voor niet-residentiële gebouwen. Artikel 11.2/2.1 van het Vlaams Energiedecreet bepaalt namelijk dat bij het vestigen van een opstalrecht of erfpacht het gebouw binnen het toepassingsgebied van de renovatieverplichting voor niet-residentiële gebouwen valt. Een verlenging van een bestaand recht van opstal of een bestaande

erfpacht kan dus niet beschouwd worden als het vestigen van een recht van opstal of erfpacht. Op die wijze wordt ook vermeden dat gebouwen die geen overgang van de zakelijke rechten van de ene partij naar de andere partij doormaken, onderworpen worden aan een renovatieverplichting. In de bijbehorende omzendbrief wordt ook verduidelijkt dat een fusie of opslorping niet binnen het toepassingsgebied van de renovatieverplichting valt. De renovatieplicht vermijdt 'oplapwerken' door zogenoemde no-regretmaatregelen op te leggen. Extra dakisolatie plaatsen en enkel glas vervangen is altijd zinvol en belemmert het nemen van volgende stappen (muurisolatie, vloerisolatie, zonnepanelen enzovoort) niet. Wel kan het vaak aangewezen (kostenefficiënter) zijn om de (energetisch) slechtste 'barakken' af te breken en te vervangen door nieuwbouw. Daarom is er ook een uitzondering opgenomen voor gebouwen die binnen vijf jaar na het verwerven worden gesloopt. Het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) kan groepen met concrete vragen helpen. Dergelijke bepalingen schrikken heel wat eigenaars en gebruikers af. De indieners van deze conceptnota pleiten er dan ook voor dat de expertise van het VEKA wordt ingebracht via het digitaal loket.

In de praktijk kan evenwel een andere beweging worden vastgesteld. Bij de herstructurering van de Vlaamse bisdommen worden nieuwe stichtingen opgericht waarin de onroerende eigendommen ondergebracht worden. Die stichtingen sluiten nieuwe opstalrechten of erfpachtregelingen met jeugdwerkorganisaties af. Omdat het om een nieuwe overeenkomst gaat, vallen ze wel onder de bovengenoemde renovatieverplichting om hun infrastructuur te verduurzamen. De indieners roepen de kerkelijke verantwoordelijken op om die nieuwe overeenkomsten rechtvaardig op te stellen, in verhouding tot de draagkracht van de jeugdverenigingen. Het model dat gebruikt wordt in het aartsbisdom Mechelen-Brussel, waarbij de erfpachtvergoeding als trekkingsrecht voor infrastructuurwerken kan worden opgevraagd, is een voorbeeld van een billijke regeling.

De Vlaamse overheid moet uiteraard ook zorgen voor duidelijke informatie op maat van jongeren en hun organisaties. Want zoals de Vlaamse Jeugdraad terecht stelt: "Infrastructuurbeleid is vaak complexe materie. Dat geldt voor zowel (ver)bouwen, maar ook voor lokalenbeleid, juridische regels rond overeenkomsten enzovoort."

2.4. Een Vlaamse minimumnorm voor jeugdinfrastructuur

In de regelgeving worden terecht renovatieverplichtingen opgelegd (zie punt 3 van dit tweede deel), maar de vraag rijst of het wel zinvol is om lokalen die maar enkele uren per week worden gebruikt, aan die hoge energienormen te laten voldoen met bijbehorende zware financiële verplichtingen. De indieners van deze conceptnota pleiten daarom voor het decretaal vastleggen van een Vlaamse minimumnorm waaraan duurzame, kwaliteitsvolle en veilige jeugdinfrastructuur moet voldoen.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt in zijn advies om te voorzien "in kwalitatieve basisondersteuning voor jeugdinfrastructuur (wind, waterdicht, riolering, ...), maar blijf ook accenten leggen die het jeugdwerk uitdagen verder te kijken dan het basiscomfort: duurzaamheid, (brand)veiligheid, toegankelijkheid, energietransitie, uitdagende en groene (speel)omgeving (...)."

Een belangrijk aspect daarbij vormen zeker de brandveiligheidsvoorwaarden. De capaciteit van een gebouw of van afzonderlijke ruimtes van een gebouw wordt door de lokale brandweerzones bepaald op basis van de mogelijkheid om bij gevaar of brand het gebouw te verlaten. Aanpassingswerken met het oog op de veiligheid zijn daarvoor soms noodzakelijk, maar vaak ontbreekt de kennis. Vandaag maakt elke lokale brandweerzone daarin eigen keuzes: sommige zones hanteren de wetgeving voor jeugdverblijven, andere kijken naar de wetgeving over de kinderopvang, nog andere hanteren de wetgeving over publieke gebouwen enzovoort. Het resultaat daarvan is dat een lokale jeugdorganisatie afhankelijk is van de lokale beslissingen, duidelijke regelgeving ontbreekt en er onvoldoende expertise is om daar op

een goede en veilige manier rekening mee te houden. Ook op dat vlak zou een Vlaamse uniforme regelgeving een stap voorwaarts betekenen, want uiteraard wil het jeugdwerk ook brandveilige lokalen.

Bovendien is er een sterk onderscheid tussen jeugdlokalen die beheerd worden door een ploeg van vrijwilligers en jeugdverblijven die professioneel omkaderd worden, al dan niet met subsidies vanuit Vlaanderen. Het is zinvol te overwegen om een meer gericht investeringsbeleid vorm te geven. De verschillende types van jeugdlokalen hebben immers andere noden en de ene behoefte is eenvoudiger te realiseren dan de andere. Hoe kan Vlaanderen er in samenwerking met de lokale besturen voor zorgen dat jeugdlokalen met een laag gebruik (bijvoorbeeld lokalen die alleen voor een wekelijkse bijeenkomst worden gebruikt en minder dan zestig keer per jaar worden verhuurd) op een eenvoudigere manier een beroep kunnen doen op investeringen? En hoe fundamenteel is het bovenlokaal belang dan? Want dat criterium sluit vaak de meest 'noodlijdende' lokalen uit. Uiteraard moet het lokaal bestuur daarin zijn verantwoordelijk nemen, maar alleen verwijzen naar dat lokaal bestuur zal weinig impact hebben op het resultaat.

Een ander vaak gemeld probleem is de Vlaamse verplichting om de infrastructuur na een investering met Vlaamse subsidies nog gedurende twintig jaar te gebruiken via een erfpacht- of huurovereenkomst. Ook die strenge subsidievoorwaarde kan misschien gemoduleerd worden toegepast voor jeugdinfrastructuur, waarbij hogere subsidies ook een langere gebruiksperiode verantwoorden.

Bestaande Vlaamse maatregelen kunnen ook uitgebreid worden zodat ook de jeugdsector er een beroep op kan doen. De indieners denken daarbij aan de verlening van de mogelijkheid om via Mijn VerbouwPremie een bijkomende premie te ontvangen voor het verwijderen van asbest in combinatie met het isoleren van een dak of zoldervloer in niet-woongebouwen. De Vlaamse overheid zou ook een sectorprotocol voor asbestveilige gebouwen kunnen opstellen voor de jeugdsector naar analogie met vergelijkbare protocollen voor asbestveilige sociale huisvesting, asbestveilige zorgvoorzieningen, een asbestafbouwbeleid voor de land- en tuinbouwsector, asbestveilige scholen enzovoort.

2.5. Onderzoek, uitwisseling van expertise en coaching

Veel tijd en energie wordt verloren doordat elke groep met bouwplannen opnieuw van nul moet beginnen. Het vlot ter beschikking stellen van goede praktijkvoorbeelden zou een enorme hulp zijn. Ook daarin kan de Vlaamse overheid een faciliterende rol vervullen, want er is al ontzettend veel expertise bij het Departement Jeugd, Cultuur en Media, bij De Ambrassade, Pulse, het Vlaams Energiebedrijf enzovoort. Ook de distributienetbeheerder Fluvius en de intercommunales, en ook het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) zijn betrokken partij. De OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) speelt dan weer een rol in het sensibiliseren en informeren over circulair bouwen en biedt ook steun om asbest af te voeren.

De kennis is dus veel te versnipperd over te veel agentschappen en organisaties. De informatie en ook de hulp moeten nog meer op een gebruiksvriendelijke en gecoördineerde manier massaal ter beschikking worden gesteld van de jeugdsector.

Het inspireren, ondersteunen en aanmoedigen van de landelijke jeugdorganisaties en bovenlokale werkingen is volgens de indieners een opdracht voor De Ambrassade, die als steunpunt het jeugdwerk in al zijn facetten moet ondersteunen. Er is de kenniswebsite www.jeugdlokalen.be, die bijzonder veel informatie ter beschikking stelt. Maar wellicht kan De Ambrassade de sector nog beter ondersteunen door gerichte technische expertise over jeugdinfrastructuur in huis te halen en samen met de jeugdorganisaties een visie te ontwikkelen.

2.6. Groepsaankopen en raamcontracten

Groepsaankopen kunnen heel wat voordelen opleveren. De Vlaamse overheid past dat principe trouwens al met succes toe voor sportmateriaal en sportinfrastructuur via de Sportsport.¹⁹ Ook voor jeugdinfrastructuur zou dat systeem van collectieve aankoop of het sluiten van raamcontracten opgezet kunnen worden voor de aankoop of huur van mobiele units, sanitaire inrichting, verwarming, verlichting, isolatiemateriaal, speelpleininrichting enzovoort.

2.7. Ruimte en comfort als een dienst

Een specifieke aanpak die tot nu toe nog niet vaak gebruikt werd in Vlaanderen, is 'Building as a Service', of vertaald: 'ruimte en comfort als een dienst'. Het is wellicht niet haalbaar om alle bestaande publieke gebouwen tegen 2050 aan te passen aan de strengere klimaat- en milieunormen. Dat zou volgens een ruwe schatting 140 tot 230 miljard euro kosten of omgerekend 5 procent van het bruto nationaal product. Bovendien houden vaste constructies minder rekening met wijzigende behoeften en ontwikkelingen op het vlak van demografie, digitalisering, ruimtegebruik enzovoort.

Concreet betekent dat concept dat hoogkwalitatieve units of bouwblokken voor een langere periode worden gehuurd, inclusief de mogelijkheid om afspraken te maken over het onderhoud ervan.²⁰ Dergelijke bouwblokken kunnen in een fabriek op korte termijn in hoogwaardige materialen als hout of staal gebouwd worden, wat ook een oplossing biedt voor het tekort aan geschoolde bouwvakkers. Ze zijn snel en goedkoper aanpasbaar aan een gewijzigde bestemming, de behoeften van de gebruikers en de normeringen (bijvoorbeeld EPC (energieprestatiecertificaat)). Huurders kunnen kiezen voor een afgewerkt product of voor een cascoformule waarbij ze de binnenafwerking nog zelf kunnen uitvoeren. Bovendien behouden de units hun waarde, want ze zijn volledig recycleerbaar en dus circulair te gebruiken. De eigenaars-verhuurders hebben er alle belang bij dat de units hun waarde behouden tijdens de volledige huurperiode en zullen dus alles in het werk stellen om de infrastructuur optimaal in stand te houden.

De huurder van een dergelijk bouwblok hoeft bovendien niet de eigenaar te zijn van de grond waarop de unit wordt geplaatst: een gebruiks- of huurovereenkomst volstaat. Een vaste jaarlijkse huurprijs vergt ook minder eigen en onvoorspelbaar budget dan bij een bouwproject en er hoeft niet voor een budget voor onderhoudskosten gezorgd te worden. Lokale besturen zouden dan kunnen bijdragen in die huurlasten of gronden gratis ter beschikking stellen om de modulaire units te plaatsen en zouden ook kunnen zorgen voor de buitenaanleg van de speelterreinen.

Die bouwblokken zouden ook geplaatst kunnen worden in grote leegstaande gebouwen zoals kerken. Op die manier hoeft een kerk niet verbouwd te worden om toch een andere invulling en bestemming te krijgen, zoals een jeugdlokaal.

Die methodiek verschilt van de bekendere 'Design Build Maintain'-methode, die onder meer bij Scholen van Morgen werd gebruikt, omdat de eigendom, de financiële en juridische en de operationele verantwoordelijkheid bij dezelfde private firma blijven (de gebruiker huurt alleen maar), en het om circulaire en tijdelijke infrastructuur gaat.

Een facilitaire organisatie als het Vlaams Energiebedrijf zou een bemiddelende rol kunnen spelen door op basis van een behoefteplan bij gebruikers een samenaankoop te organiseren en een gunning te doen aan bedrijven die deze dienst kunnen

¹⁹ <https://www.sport.vlaanderen/lokale-besturen/ondersteuning/sportsport-vlaanderen>.

²⁰ Dat systeem werd ook gebruikt bij de bouw van de nooddorpen voor de Oekraïense vluchtelingen.

leveren. In Vlaanderen zijn er immers enkele toonaangevende bedrijven die zich gespecialiseerd hebben in een dergelijke modulaire infrastructuur, zoals Budé Containerbouw (in staalbouw), De Meeuw (in houtbouw) en Idelco (bouw van nooddorpen voor Oekraïense vluchtelingen).

3. Gereedschapskist met concrete hulpmiddelen voor een lokaal jeugdinfrastructuurbeleid

3.1. Regierol

Vanuit het subsidiariteitsprincipe zijn lokale besturen het best geplaatst om een regierol op zich te nemen in het lokale jeugdinfrastructuurbeleid. Ze kennen de lokale situatie van hun jeugdgroepen immers het best. De indieners van deze conceptnota willen de lokale besturen dan ook oproepen om bij de start van de volgende gemeentelijke beleidsperiode een meerjarenplan voor jeugdinfrastructuur op te stellen met daarin een overzicht van de toestand van de jeugdlokalen, de behoeften van de lokale groepen, kinderen en jongeren, gekoppeld aan een subsidiereglement en een bijbehorend budget. Een 'first come, first serve'-aanpak leidt immers tot ongelijke behandeling en veel frustraties bij lokale jeugdgroepen. Iedereen begrijpt dat Rome niet in één dag is gebouwd, dus een meerjarenplan in overleg met de lokale jeugdraad geeft draagkracht voor het beleid over meerdere beleidsperiodes heen. Een dergelijk structureel lokalenplan kan ook bepalen wat eerst moet worden aangepakt, bijvoorbeeld een asbestvrij geïsoleerd nieuw dak voor elk jeugdlokaal.

Goede voorbeelden tonen aan dat gemeentelijke diensten ook een belangrijke ondersteunende rol kunnen spelen bij het opstellen van stedenbouwkundige aanvragen en subsidiedossiers. Een dergelijke domeinoverschrijdende samenwerking levert goede resultaten op.

In zijn advies wijst de Vlaamse Jeugdraad er ook op dat het geen goed idee is om de verantwoordelijkheid van het onderhoud van een gebouw automatisch en volledig bij de jeugdwerkvolontarissen te leggen: "Vrijwilligers in het jeugdwerk kennen veel verloop en focussen zich terecht in de eerste plaats op kwaliteitsvol aanbod voor kinderen en jongeren. Lokale overheden kunnen en moeten voor duurzaam lokalenbeleid zorgen en een traject uittekenen voor alle gebouwen waarin jeugdwerk gehuisvest is. Ze kunnen daarvoor het best nauw samenwerken met de jeugdverenigingen en kunnen beter samen met hen en hun respectieve vzw's op zoek gaan naar noden en behoeften. Zo kan men win-winsituaties creëren voor de jeugdverenigingen. Het budget van de gemeente of stad wordt goed besteed en het bestaande patrimonium op de beste manier ingezet of verbeterd voor zoveel mogelijk kinderen en jongeren. Gebeurt dat niet, dan leidt het lokalenbeleid soms tot infrastructuur die ver staat van de verwachtingen van de gebruikers."

Kortom, lokale besturen spelen een belangrijke rol in de uitbouw van een kwalitatief en participatief jeugdinfrastructuurbeleid (inhoudelijk en financieel, met inbegrip van huursubsidie- en onderhoudsbeleid). Voor het invullen van die rol kunnen ze een beroep doen op het aanbod van de Vlaamse overheid (zie punt 2 van dit tweede deel). Uiteraard moeten de afspraken van het Cultuurpact over de niet-discriminatie en gelijke behandeling bij het gebruik van culturele infrastructuur (en dus ook jeugdinfrastructuur) gerespecteerd worden. Concreet wil dat zeggen dat lokale besturen een vergelijkbaar aanbod aan infrastructuur ter beschikking stellen van alle erkende jeugdorganisaties in hun gemeente. Als het gemeentebestuur een jeugdinfrastructuurbeleid voert, geeft het bovendien elke jeugdvereniging de garantie dat ze op een geschikte manier wordt gehuisvest.

3.2. Eigenaarschap als oplossing in plaats van als probleem

Uit de analyse in deel 1 bleek dat de complexiteit van het eigenaarschap van jeugdinfrastructuur vaak een belemmerende factor is voor een adequate aanpak. De jeugdlokalen zijn vaak eigendom van parochiale vzw's. Die hebben zelf onvoldoende draagkracht om de noodzakelijke investeringen te doen. Zo schuiven ze de factuur voor de hoge energiekosten of voor de herstellingen en verbouwingen de facto door naar de huurders en gebruikers. Maar de lokale jeugdgroepen hebben heel vaak niet de financiële middelen of expertise om die werkzaamheden uit te voeren. Er is dan ook een toenemende tendens merkbaar van parochiale eigenaars die zich genoodzaakt zien om hun eigendom – die smeekt om investeringen – te verkopen, soms aan het bisdom of vicariaat, maar vaak ook aan private kopers.

Misschien moet die evolutie worden aangegrepen om een nieuw eigenaarsmodel te introduceren. Volgens het principe van de community land trust wordt het eigenaarschap van grond en gebouw gescheiden. Zo zou een lokale overheid de gronden waarop die parochiale gebouwen staan, kunnen verwerven zodat de lokale jeugdgroepen (of andere verenigingen) er een geschikt lokaal op kunnen plaatsen. Mobiele units zijn dan zeker een interessante piste omdat ze duurzaam en energiezuinig zijn en bovendien modulair aanpasbaar aan de behoeften van de gebruikers van het gebouw.

Ook het actuele debat over de her- en nevenbestemming van kerkelijke gebouwen biedt kansen. Kerken kunnen ook in de toekomst naast of in de plaats van hun religieuze functie een belangrijke gemeenschapsverbindende rol blijven vervullen. Het Projectbureau Herbestemming Kerken kan daarbij faciliterend optreden, ook voor niet-kerkelijke parochiale gebouwen zoals parochiezaalen, pastorijen, kloosters en andere kerkelijke gebouwen of gebouwen in eigendom van de kerken. Welke jeugdorganisatie heeft nooit een fuif in de parochiezaal georganiseerd? Welke middenveldorganisatie liet nooit een vergadering plaatshebben in een zaaltje naast de kerk enzovoort? Maar daarnaast zijn die gebouwen vaak energetisch haalbaarder en diverser van ruimte dan de kerken zelf, en vormen ze ook een essentieel deel van het sociaal weefsel, vaak letterlijk naast de kerk. In het najaar van 2023 zal op initiatief van de minister van Jeugd een rondetafel georganiseerd worden waarop vertegenwoordigers van de Bisschoppenconferentie en het jeugdwerk zullen worden uitgenodigd.

3.3. Eerste hulp bij het oprichten van een lokalen-vzw (EHBOL)

Uit het lokalenonderzoek 2022 blijkt dat jeugdverenigingen die eigenaar zijn van hun gebouw, onder de noemer van feitelijke vereniging (72,2 procent), een vzw verbonden aan de jeugdvereniging (73,1 procent) of een vzw verbonden aan meerdere verenigingen in het gebouw (72,1 procent), aanzienlijk tevredener zijn dan jeugdverenigingen die afhankelijk zijn van de kerk (64,1 procent), een stad of gemeente (63 procent) of een andere instantie als huurder of contracthouder (tussen 55 en 64,2 procent): "53,87% van de groepen geeft aan dat ze een vzw hebben die hen ondersteunt met de gebouwen. We zien dat 71% van hen oud-leiding in de vzw heeft zitten wat een grote hulp is voor de groepen, maar we zien ook dat er in 43,41% van die vzw's leiding zit en in 53,89% ook groepsleiding. Dit maakt dat zij steeds sterk betrokken blijven en dus ook met vele regels aan de slag moeten gaan."

Het is daarom zinvol om groepen te helpen bij het ontwikkelen van een juridische structuur, zoals een lokalen-vzw die zelf het zakelijk recht van de lokalen en op die manier ook het beheer van de lokalen op zich kan nemen, of die als bouwheer kan optreden bij bouw- en verbouwingswerken. Op die manier ontzorgt een lokalen-vzw de reguliere jeugdvereniging zodat ze zich op haar kerntaak kan richten. De oprichting van een lokalen-vzw door jongeren (en hun ouders of de oud-leiding) hoeft niet als een overlast beschouwd te worden. Voor velen is dat ook een vorm

van maatschappelijk ondernemen en engagement, en is het dus leerrijk. Bij die oprichting en dat leerproces moet de overheid uiteraard vermijden dat er onnodige regels en taken worden opgelegd. Tegelijk garanderen vrijwilligers die samen het engagement aangaan om voor betere infrastructuur te zorgen, dat er samen zorg gedragen wordt voor die infrastructuur na de investering. De Vlaamse overheid en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) kunnen modelstatuten ter beschikking stellen en bemiddelen bij de kerkelijke instanties. De koepels van jeugdwerkorganisaties, De Ambrassade, Bataljong en het Centrum voor Jeugdtoerisme vzw moeten de handen in elkaar slaan en personeelstijd vrijmaken. Zowel het jeugdwerk als de lokale besturen zijn gebaat bij een kwaliteitsvolle ondersteuning door die intermediaire organisaties.

Een dergelijke lokalen-vzw is ook nodig als verschillende groepen gebruikmaken van dezelfde infrastructuur. Vanuit duurzaamheidsoverwegingen moet gedeeld gebruik gestimuleerd worden, maar het vergt goede afspraken tussen alle partners om dat succesvol uit te bouwen. Modelovereenkomsten voor cogebruik moeten daarom door de Vlaamse overheid ter beschikking gesteld worden.

3.4. Lokaal of bovenlokaal: wie krijgt Vlaamse subsidies en waarvoor?

Vlaanderen kan flankerend werken door blijvend te investeren in bovenlokale jeugdinfrastructuur. De subsidievoorwaarde om meer dan twintig jaar eigendomsrecht aan te tonen, blijft voor veel initiatieven een obstakel. Een graduele koppeling aan de hoogte van de subsidies kan daarvoor een oplossing zijn.

Bovendien is het ook zinvol om na te gaan of het wel zinvol is verbouwsubsidies toe te kennen voor jeugdinfrastructuur die beter vervangen kan worden. Meer algemeen moet de Vlaamse overheid nagaan wat de duurzaamste oplossing is en voor welke ingrepen subsidies worden toegekend. Dat kan wellicht ook het best gekoppeld worden aan de in punt 2.4 vermelde Vlaamse minimumnorm voor jeugdinfrastructuur.

Bij het opstellen van nieuwe subsidiereglementen – meestal vanuit het Departement Cultuur, Jeugd en Media of vanuit Toerisme Vlaanderen – is het belangrijkste aandachtspunt dat ze zo veel mogelijk rekening houden met de context van jeugdinfrastructuur en dus meer op maat van de jeugdsector worden opgemaakt.

Tinne ROMBOUTS
Karin BROUWERS
Orry VAN DE WAUWER
Maaïke DE RUDDER
Brecht WARNEZ